

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан факультету геології, географії,
рекреації і туризму

Віліна ПЕРЕСАДЬКО

“ 29 ” серпня 2024 р.

Робоча програма

ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

рівень вищої освіти	<u>перший (бакалаврський)</u> (шифр, назва спеціальності)
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u> (шифр, назва спеціалізації)
спеціальність	<u>106 Географія</u>
освітні програми	<u>Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів;</u> <u>Картографія, геоінформатика і кадастр;</u>
спеціалізація	
вид дисципліни	обов'язкова
факультет	геології, географії, рекреації і туризму

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму
«26» серпня 2024 року, протокол № 8

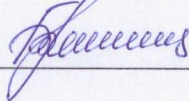
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Пересадько В. А., д. геогр. н., професор кафедри фізичної географії та картографії;
Прасул Ю.І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії;
Попович Н. В., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії;
Решетченко С. І., к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та картографії

Програму схвалено на засіданні кафедри фізичної географії та картографії

Протокол від «26» серпня 2024 року № 1

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

Анатолій БАЙНАЗАРОВ

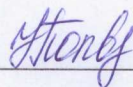
Програму погоджено з гарантими освітньо-професійних програм:

Гарант ОПП «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів»

Світлана РЕШЕТЧЕНКО

Гарант ОПП «Картографія, геоінформатика і кадастр»

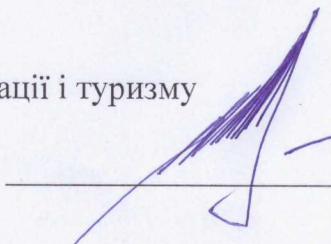

Наталія ПОПОВИЧ

Програму погоджено науково-методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол від «26» серпня 2023 року № 7

Голова науково-методичної комісії
факультету геології, географії, рекреації і туризму

Олександр ЖЕМЕРОВ

ВСТУП

Програма переддипломної практики складена відповідно до освітньо-професійних програм «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів», «Картографія, геоінформатика і кадастр» підготовки бакалавра спеціальності 106 Географія та Положення про проведення практики студентів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Переддипломна практика є логічним завершенням практичної підготовки висококваліфікованих фахівців і сприяє комплексному закріпленню та поглибленню теоретичних знань студентів, отриманих під час навчання в бакалавріаті, уміння аналізувати отримані результати і робити висновки відповідно до тематики кваліфікаційної роботи, розвитку навичок самостійної науково-дослідницької роботи та аналітичного і творчого мислення.

1. Опис переддипломної практики

1.1. Метою переддипломної практики є:

завершення формування професійних компетентностей, здобутих в університеті під час опанування освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, для прийняття самостійних рішень та вдосконалення практичних умінь та навичок проведення наукових досліджень, приділяючи увагу завершенню вивчення студентами питань, що пов'язані з темою наукового дослідження.

1.2. Основними завданнями є

- закріплення теоретичних знань з обраної теми дослідження і поєднання їх з практичними навичками та вміннями, отриманими під час виконання практичної складової освітньо-професійної програми;

- закріплення досвіду самостійної наукової та професійної діяльності, дослідницької роботи з географічної тематики;

- узагальнення матеріалів, отриманих на різних етапах навчання;

- завершення практичної складової наукового дослідження, що лягає в основу кваліфікаційної роботи бакалавра;

- робота з електронними базами даних вітчизняних та закордонних бібліотечних фондів; опанування навичок написання тексту наукової роботи, вдосконалення навичок усних публічних виступів шляхом захисту результатів практики.

1.3. Кількість кредитів – 5.

1.4. Загальна кількість годин – 150 годин.

1.5. Характеристика переддипломної практики:

Обов'язкова. Семестр: 8. Вид контролю: іспит.

1.4. Заплановані результати практики.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Картографія, геоінформатика і кадастр» студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Сформовані компетентності: Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2); Здатність працювати автономно (ЗК 9); Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства (СК 2), Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (СК 5), Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та

принципів відповідно до спеціалізації (СК 7), Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси (СК 10).

Програмні результати навчання: Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук (ПРН 1); Пояснювати особливості організації географічного простору (ПРН 3); Використовувати інформаційні технології, картографічні та геоінформаційні моделі в галузі географічних наук (ПРН 6); Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових (ПРН 7); Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах (ПРН 9); Застосовувати методи і прийоми аналізу генезису, еволюції і тенденцій розвитку об'єктів та явищ навколишнього середовища (ПРН 14).

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми «Фізична географія, моніторинг і кадастр природних ресурсів» студенти повинні досягти таких результатів навчання:

Сформовані компетентності: Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК 3); Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні (ЗК 6); Навички роботи з персональним комп'ютером: уміння, пов'язані з використанням інформаційних та комунікативних технологій, різноманітних програмних засобів (ЗК 6); Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел (ЗК 7); Здатність працювати автономно (ЗК 9); Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати (ФК 8); Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності (ФК 9); Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси (ФК 10); Здатність давати комплексну географічну оцінку території за результатами аналізу карт та відображати географічні об'єкти і процеси за допомогою картографічних творів (ФК 12); Розуміння основних географічних процесів, що відбуваються у географічному просторі на різних рівнях його організації, розуміти стратегію розвитку територій (ФК 14).

Програмні результати навчання: Пояснювати особливості організації географічного простору (ПРН 3); Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук (ПРН 5); Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер (ПРН 8); Застосовувати методи і прийоми аналізу генезису, еволюції і тенденцій розвитку об'єктів та явищ навколишнього середовища (ПРН 13); Застосовувати методи географічних досліджень природних та суспільних об'єктів і процесів (ПРН 16).

через систему знань та умінь:

Знати: сучасні вимоги до проведення наукових досліджень, етапи проведення наукового дослідження, методи, методика чи технології проведення експериментальних робіт, літературні та картографічні джерела за тематикою дослідження, поглиблене бачення об'єкт-предметного тіла, вимоги до оформлення наукових робіт.

Уміти: аналізувати проблематику географічних досліджень, аналізувати, систематизувати та узагальнювати наукову інформацію за тематикою дослідження, застосовувати сучасні методи обробки просторової (хорологічної), статистичної

інформації, якісно та ефективно використовувати картографічний метод досліджень, пропонувати шляхи вирішення поставлених питань у науковому дослідженні, оцінювати та прогнозувати можливі варіанти перспектив у визначених та невизначених умовах, виявляти сильні та слабкі сторони у їх розвитку, виявляти можливі напрямки впровадження в освітню галузь результатів дослідження. За час переддипломної практики студент має узагальнити увесь матеріал з теоретичної та практичної частин бакалаврської кваліфікаційної роботи з обраної теми дослідження, завершити практичну частину дослідження, сформулювати висновки, пропозиції та можливі шляхи реалізації отриманих результатів, пройти попереднє обговорення результатів наукового дослідження з обраної тематики на засіданні кафедри фізичної географії та картографії.

2. Зміст та організація проведення переддипломної практики

Організаційний етап.

Тема 1. Вступ до практики. Ознайомлення з програмою практики, структурою звіту, висунутими до студента вимогами. Актуалізація знань з таких питань «Організація, планування та проведення наукових досліджень», «Методика та технології географічних досліджень», «Можливі шляхи впровадження результатів дослідження (гранти, теми, патенти)». Обговорення з викладачем структури та змісту індивідуального завдання.

Тема 2. Організація наукових практичних досліджень та експерименту. Опрацювання бази даних за темою наукового дослідження. Використання спеціальних методів наукових досліджень у географічній галузі. Використання картографічного методу дослідження. Оформлення результатів експериментальної частини дослідження.

Виконання індивідуальних завдань.

Тема 1. Виконання індивідуального завдання керівника. Робота з першоджерелами, авторефератами, монографіями, дисертаційними роботами. Огляд друкованих та електронних джерел інформації за визначеною проблемою, укладання бібліографічного списку. Теоретичний аналіз літературних джерел, виявлення невирішених питань, пропозиції щодо їх вирішення. Вивчення історії, досвіду в Україні та світі. Відбір необхідної бази даних. Проведення експериментальних робіт (за необхідності). Консультації з науковим керівником, за необхідності з іншими викладачами та профільними спеціалістами.

Тема 2. Написання і оформлення звіту з переддипломної практики. Оформлення матеріалів дослідження. Розробка узагальнених та ключових моделей, рисунків, таблиць. Компонування звіту. Оформлення відповідних матеріалів. Оприлюднення результатів. Попереднє обговорення результатів бакалаврського наукового дослідження.

3. Вимоги до баз переддипломної практики

Базою проведення переддипломної практики є кафедра фізичної географії та картографії факультету геології, географії, рекреації і туризму Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. За додатковими угодами можливо за згодою студента та викладача проведення переддипломної практики в іншому закладі, де є вільний доступ до потужної наукової бібліотеки, бази наукометричних журналів, бази вихідної інформації для завершення науково-дослідницької роботи.

4. Індивідуальні завдання з практики

Усі роботи виконуються студентами за індивідуальною тематикою, що відповідає темі кваліфікаційної роботи бакалавра, яка офіційно затверджена ректором до початку практики.

5. Вимоги до звіту про переддипломну практику

До захисту студент має представити керівнику чорновий варіант кваліфікаційної роботи бакалавра українською мовою. Усі матеріали мають бути оцінені і підписані керівником практики від кафедри фізичної географії та картографії.

Структура звіту з переддипломної практики:

- Титульний аркуш;
- Орієнтовний зміст кваліфікаційної роботи бакалавра;
- Вступ (у повному обсязі, за вимогами до кваліфікаційної роботи: актуальність обраної теми дослідження, об'єкт і предмет дослідження, мета і задачі, методи дослідження, очікувана новизна, практичне значення, апробація);
- Розділ 1 (послідовно викладається узагальнений зміст розділу кваліфікаційної роботи бакалавра з виділенням результатів дослідження, обов'язково ілюструється ілюстраціями, таблицями тощо, включно з авторськими);
- Розділ 2 (послідовно викладається узагальнений зміст розділу кваліфікаційної роботи бакалавра з виділенням результатів дослідження, обов'язково ілюструється ілюстраціями, таблицями тощо, включно з авторськими);
- Розділ 3, а можливо і потім розділ 4 (послідовно викладається узагальнений зміст розділу кваліфікаційної роботи бакалавра з виділенням результатів дослідження, обов'язково ілюструється ілюстраціями, таблицями тощо, включно з авторською картою);
- Висновки (узагальнені результати дослідження відповідно до поставленої мети та задач);
- Список використаних джерел інформації, включно з авторськими публікаціями (включаючи навіть тези конференцій).

Загальні вимоги до звіту: загальний обсяг 20-25 сторінок, наявність авторських ілюстрацій, наявність повнотекстового чорнового варіанту кваліфікаційної роботи бакалавра.

За рішенням кафедри фізичної географії та картографії студенту може бути дозволено представити детально практичні результати дослідження замість стислого викладу змісту кваліфікаційної роботи. Це реалізується за умови наявності потужної практичної складової, яка у кваліфікаційну роботу увійде тільки кінцевим варіантом без висвітлення проміжних результатів. Загальні вимоги до звіту – без змін: загальний обсяг 20-25 сторінок, наявність авторських ілюстрацій, наявність повнотекстового чорнового варіанту кваліфікаційної роботи бакалавра.

6. Підбиття підсумків переддипломної практики

Захист результатів переддипломної практики проходить у вигляді оприлюдненого захисту отриманих результатів на засіданні кафедри фізичної географії та картографії.

7. Критерії оцінювання результатів переддипломної практики

Загальна сума балів, яку може отримати студент за проходження переддипломної практики – 100 балів. За окремий вид робіт можна набрати максимально такі бали:

- оцінка викладача – 30 балів (оцінюється вагомість отриманих результатів, дисциплінованість, активність, наполегливість, ерудованість, беззаперечне виконання завдань керівника, ініціативність тощо);

- якість оформлення тексту і ілюстрацій – 20 балів (відповідність стандартам оформлення наукових робіт), за умови неповного дотримання правил оформлення бали знижуються за грубі помилки на 2 бали, за негрубі помилки на 1 бал;

- якість оформлення списку використаних джерел – 10 балів, за умови неповного дотримання правил оформлення бали знижуються за грубі помилки на 2 бали, за негрубі помилки на 1 бал;

- захист звіту, попереднє обговорення результатів кваліфікаційної роботи, відповіді на запитання, участь у дискусії – 40 балів (бали виставляються на основі колективного обговорення членів кафедри, що присутні на захисті звітів з практики).

За затримку строків здачі звіту з переддипломної практики на 2 тижня від загальної суми набраних балів віднімається 20 балів.

8. Методи контролю та схема нарахування балів

Передбачені методи контролю: теоретичний захист отриманих результатів, підсумковий контроль отриманих знань і умінь, участь в дискусіях.

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Екзамен	Сума
Розділ 1		Розділ 2		Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
T1	T2	T1	T3					
10	10	30	10	-			40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Рекомендована література

1. Прасул Ю. І. Основи наукових досліджень з географії та картографії: Практичні роботи. Харків : ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. 50 с. <http://ekhnuir.univer.kharkov.ua/handle/123456789/2957>
2. Кілінська К. Основи науково-дослідної роботи з географії : навчально-методичний посібник. Чернівці : Рута, 2001. 112 с.
3. Кілінська К. Й. Організація науково-дослідної роботи з географії в Україні. Чернівці : ЧДУ, 1997. 22 с.
4. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень : навч. посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 212 с.

5. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с. <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/Osnovy-naukovykh-doslidzhen-Pan-kiv-Malska.pdf>

6. Мороз Л. І., Мороз І. В., Литвиненко І. С., Прасол Д. В., Чугуєва І. Є. Науково-дослідна робота студентів у вищих навчальних закладах : навчально-методичний посібник. Миколаїв : Арнекс, 2017. 162 с.

Допоміжна література

1. Байрак Г. Методи геоморфологічних досліджень : навч. посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 292 с. https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/bayrak_metody_geom.pdf

2. Корнус А. О., Корнус О. Г., Король О. М., Нешатаєв Б. М. Основи наукових досліджень : методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 40 с.

3. Зянько В. В., Коваль Н. О., Журко Т. О. Основи науково-дослідної роботи : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2013. 143 с.

4. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій : посібник. Київ : Академвидав, 2005. 208 с. <http://posek.km.ua/biblioteka>

5. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень. Київ : Слово, 2004. 240 с. <https://www.imath.kiev.ua/~golub/ref/tsekhmistrova.pdf>

6. Яремчук В. Основи науково-дослідної роботи студентів : навчальний посібник. Острогоз : Острозька академія, 2012. 56 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, інше методичне забезпечення

1. Наукова бібліотека Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна <http://www-library.univer.kharkov.ua/>

2. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.Вернадського НАН України / <http://www.nbuv.gov.ua>